EIROPAS CENTRĀLĀ BANKA

EUROSISTĒMA

LV **ECB-PUBLIC**

EIROPAS CENTRĀLĀS BANKAS ATZINUMS

(2019. gada 25 oktobris)

par grozījumiem likumā "Par Latvijas Banku"

(CON/2019/36)

Ievads un tiesiskais pamats

Eiropas Centrālā banka (ECB) 2012. gada 25. septembrī saņēma Latvijas Republikas Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas lūgumu sniegt atzinumu par grozījumiem likumā "Par Latvijas Banku" (turpmāk tekstā – „likumprojekts")[1].

ECB kompetence sniegt atzinumu pamatojas uz Līguma par Eiropas Savienības darbību 127. panta 4. punktu un 282. panta 5. punktu, un Padomes Lēmuma 98/415/EK[2] 2. panta 1. punkta trešo ievilkumu, jo likumprojekts attiecas uz Latvijas Banku un saskaņā ar Līguma 127. panta 6. punktu ECB uzticētajiem īpašajiem uzdevumiem saistībā ar kredītiestāžu prudenciālu uzraudzību. ECB Padome šo atzinumu pieņēmusi saskaņā ar Eiropas Centrālās bankas reglamenta 17.5. panta pirmo teikumu.

1. Likumprojekta mērķis

1.1 Ar likumprojektu groza likuma "Par Latvijas Banku" noteikumus par peļņas sadali. Latvijas Banka 15 dienu laikā pēc tam, kad Latvijas Bankas padome apstiprinājusi gada pārskatu un pēc iepriekšējos gados uzkrāto zaudējumu segšanas, ja tādi ir, ieskaita valsts pamatbudžeta kontā pārskata gadā gūtās peļņas daļu. Šādu daļu aprēķina, piemērojot Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā[3] noteikto nodokļa likmi, bet nepiemērojot Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā noteikto nodokļa bāzi palielinošo koeficientu.

1.2 Ar likumprojektu groza likumu "Par Latvijas Banku", no sešiem uz pieciem gadiem samazinot Latvijas Bankas prezidenta, prezidenta vietnieka un padomes locekļu amata pilnvaru termiņu. Ja prezidents, prezidenta vietnieks vai kāds no padomes locekļiem atkāpjas pirms amata pilnvaru termiņa beigām, to vietā Saeima uz piecu gadu amata pilnvaru termiņu ieceļ jaunu prezidentu, prezidenta vietnieku vai padomes locekli. Kā paskaidrots iestādes, kura lūdz atzinumu, apspriešanas lūgumam pievienotajā vēstulē, amata pilnvaru termiņa samazināšana no sešiem uz pieciem gadiem atbilst vispārējai praksei un spēkā esošajiem tiesību aktiem, tostarp Eiropas Centrālo banku sistēmas (ECBS) un ECB Statūtiem (turpmāk tekstā – "ECBS Statūti"). Tas arī saskaņo Latvijas Bankas prezidenta, prezidenta vietnieka un padomes locekļu amata pilnvaru

1 Grozījumi likumā "Par Latvijas Banku"

2 Padomes Lēmums 98/415/EK (1998. gada 29. jūnijs) par valstu iestāžu apspriešanos ar Eiropas Centrālo banku par tiesību aktu projektiem (OV L 189, 3.7.1998., 42. lpp.).

3 Uzņēmumu ienākuma nodokļa likums.

termiņu ar Finanšu un kapitāla tirgus komisijas (FKTK) priekšsēdētāja un padomes locekļu amata pilnvaru termiņu.

1.3 Ar likumprojektu groza likumu "Par Latvijas Banku", lai noteiktu, ka viena un tā pati persona var būt par Latvijas Bankas prezidentu, prezidenta vietnieku un padomes locekli ne vairāk kā divus termiņus pēc kārtas. Kā paskaidrojusi iestāde, kura lūdz atzinumu, šī likumprojekta norma atbilst iestāžu vadītāju iecelšanas jaunākajai starptautiskajai praksei.

1.4 Likumprojekta pārejas noteikumos noteikts, ka minētie likuma "Par Latvijas Banku" grozījumi attiecībā uz Latvijas Bankas prezidenta, prezidenta vietnieka un padomes locekļu amata pilnvaru termiņu stājas spēkā ar brīdi, kad Latvijas Bankas prezidents, prezidenta vietnieks vai padomes locekļi atstāj amatu, beidzoties pašreiz noteiktajam sešu gadu amata pilnvaru termiņam, vai, ja Latvijas Bankas prezidents, prezidenta vietnieks vai padomes locekļi atstāj amatu pirms pašreizējā sešu gadu amata pilnvaru termiņa beigām, – ar brīdi, kad iecelts jauns Latvijas Bankas prezidents, prezidenta vietnieks vai padomes loceklis. Saskaņā ar likumprojektu, ar kuru groza likumu “Par Latvijas Banku”, pašreizējais Latvijas Bankas prezidents, prezidenta vietnieks un/vai padomes locekļi savus pienākumus turpina pildīt līdz sešu gadu amata pilnvaru termiņa beigām vai līdz brīdim, kad Saeima ir atbrīvojusi tos no amata.

1.5 Ar likumprojektu groza likumu "Par Latvijas Banku", nosakot, ka Latvijas Bankas prezidentu, prezidenta vietnieku un padomes locekli Saeima var atbrīvot no amata, ja i) saņemts viņa iesniegums par atkāpšanos no amata vai ii) viņš izdarījis smagu pārkāpumu vai vairs neatbilst nosacījumiem, kas vajadzīgi pienākumu veikšanai, ECBS Statūtu 14.2.panta izpratnē.

1.6 Ar likumprojektu groza likumu "Par Latvijas Banku", samazinot Latvijas Bankas valdes locekļu skaitu no 6 līdz 4 personām. Likumprojekta pārejas noteikumos noteikts, ka minēto normu piemēro ar 2020. gada 1. martu.

1.7 Visbeidzot, likumprojekta pārejas noteikumos noteikts, ka valdība līdz 2020 gada 31. oktobris iesniedz Saeimai likumprojektu par Latvijas Banku, kurā nosaka tās pārvaldes struktūru un darbību un paredz FKTK pievienošanu Latvijas Bankai, ievērojot tās monetārās politikas funkciju un tās kā finanšu un kapitāla tirgus uzraudzības iestādes un noregulējuma iestādes funkciju neatkarību.

2. Apsvērumi

2.1 Latvijas Bankas peļņas sadale

2.1.1. Saskaņā ar spēkā esošajiem likuma “Par Latvijas Banku” noteikumiem par peļņas sadali Latvijas Banka 15 dienu laikā pēc tam, kad Latvijas Bankas padome apstiprinājusi gada pārskatu un pēc iepriekšējos gados uzkrāto zaudējumu segšanas, ja tādi ir, ieskaita valsts pamatbudžeta kontā: i) pārskata gadā gūtās peļņas daļu, kura aprēķināta, piemērojot likumā "Par uzņēmumu ienākuma nodokli" noteikto nodokļa likmi[4]; un ii) maksājumus par valsts kapitāla izmantošanu 50 procentu apmērā no pārskata gadā gūtās peļņas. Latvijas Bankas padome var samazināt valsts budžetā

4 Likums “Par uzņēmumu ienākuma nodokli”.

maksājamo dividenžu summu, ja tas nepieciešams Latvijas Bankas rezerves kapitāla palielināšanai saistībā ar finanšu riskiem, kuriem Latvijas Banka pakļauta tās uzdevumu izpildē[5].

2.1.2. ECB saprot, ka likumprojekts groza tikai summas, kuru Latvijas Banka iemaksā valsts budžetā, divdaļīgās aprēķināšanas metodes pirmo daļu saskaņā ar minēto i) punktu. Šis tehniskais grozījums paredzēts, lai ņemtu vērā jauno uzņēmumu ienākuma nodokļa režīmu saskaņā ar Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumu, kas stājās spēkā 2018. gada 1. janvārī. Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā cita starpā noteikts, ka uzņēmumu ienākuma nodokļa bāze, kurai piemēro likumā noteikto 20% likmi, nevis iepriekšējo 15% likmi, ir sadalīto dividenžu summa, kas dalīta ar koeficientu 0,8, kas nozīmē, ka faktiskā uzņēmumu ienākuma nodokļa likme ir 25% no kopējās sadalīto dividenžu summas[6]. Lai gan Latvijas Banka netiek aplikta ar uzņēmumu ienākuma nodokli[7], izmaiņas uzņēmumu ienākuma nodokļa režīmā attiecas uz summas, kuru Latvijas Banka iemaksā valsts budžetā, divdaļīgās aprēķināšanas metodes pirmās daļas aprēķināšanu. Šajā sakarā likumprojektā precizēts, ka šo pirmo daļu aprēķina, piemērojot Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā noteikto nodokļa likmi, bet nepiemērojot nodokļa bāzi palielinošo koeficientu 0,8. Tas faktiski nozīmē, ka saskaņā ar pirmo daļu Latvijas Banka ieskaitīs valsts budžetā 20% no pārskata gadā gūtās peļņas, nevis 15%, kurus būtu jāmaksā, pamatojoties uz veco likumu "Par uzņēmumu ienākuma nodokli", un tāpat arī ne 25%, kurus būtu jāmaksā, ja aprēķinā iekļautu koeficientu 0,8 saskaņā ar jauno Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumu.

2.1.3. ECB atzīmē, ka summas, kuru Latvijas Banka iemaksā valsts budžetā, divdaļīgās aprēķināšanas metodes pirmās daļas grozījumi stājas spēkā retroaktīvi ar 2018. gada 1. janvāri. ECB saprot, ka grozījumu retroaktīvas piemērošanas rezultātā nebūs jāpārrēķina summa, kuru Latvijas Banka iemaksā valsts budžetā par 2018. gadu.

2.1.4. ECB saprot, ka summas, kuru Latvijas Banka iemaksā valsts budžetā, divdaļīgās aprēķināšanas metodes otrā daļa paliek nemainīga, papildus 20% maksājumam no pārskata gadā gūtās peļņas Latvijas Bankai veicot papildu maksājumu 50% apmērā no minētās peļņas. Tomēr, kā norādīts iepriekš, saskaņā ar likumprojektu Latvijas Bankas padome patur tiesības samazināt valsts budžetā maksājamo dividenžu summu, ja tas nepieciešams Latvijas Bankas rezerves kapitāla palielināšanai saistībā ar finanšu riskiem, kuriem Latvijas Banka pakļauta tās uzdevumu izpildē.

2.1.5. Saskaņā ar Līgumā noteikto finansiālās neatkarības principu nacionālajai centrālajai bankai (NCB) jābūt pieejamiem pietiekamiem finanšu resursiem, lai tā varētu īstenot savas pilnvaras, t.i., veikt savus ar ECBS saistītos uzdevumus un savus nacionālos uzdevumus[8]. NCB statūti var noteikt, kā sadalāma tās peļņa. Tomēr peļņu var ieskaitīt valsts budžetā tikai pēc tam, kad segti iepriekšējo gadu uzkrātie zaudējumi un radīti finanšu uzkrājumi, kas nepieciešami NCB kapitāla un aktīvu

5 Likuma "Par Latvijas banku" 18. pants.

6 Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma 4. panta otrā daļa un 4. panta devītā daļa..

7 Latvijas Banka neietilps uzņēmumu ienākuma nodokļa maksātāju definīcijā, kas noteikta Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma 2. panta pirmās daļas 1. punktā. Turklāt likumprojekta anotācijas I sadaļas 2. punkta trešajā daļā teikts, ka nākotnē Latvijas Bankai nebūs saistošas citas Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma normas, izņemot 20% nodokļa likmi (nepiemērojot nodokļa bāzi palielinošo koeficientu 0,8).

8 Sk. ECB 2018. gada konverģences ziņojuma 2.2.3. sadaļu.

patiesās vērtības nodrošināšanai[9]. Ņemot vērā iepriekš minēto, neraugoties uz to, ka par 5% palielināts peļņas līmenis, ko Latvijas Banka ieskaita valsts budžetā, ECB atzinīgi vērtē to, ka peļņu arī turpmāk ieskaitīs valsts budžetā tikai pēc tam, kad segti iepriekšējo gadu uzkrātie zaudējumi, un ka Latvijas Bankas padome paturēs tiesības samazināt valsts budžetā maksājamo dividenžu summu, ja tas nepieciešams Latvijas Bankas rezerves kapitāla palielināšanai saistībā ar finanšu riskiem, kuriem Latvijas Banka pakļauta tās uzdevumu izpildē.

2.1.6. Kā iepriekš norādījusi ECB, piemērojot summas, kuru Latvijas Banka iemaksā valsts budžetā, pašreizējo divdaļīgās aprēķināšanas metodi, Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma grozījumi rada izmaiņas Latvijas Bankas kopējā ieguldījumā valsts budžetā. Lai gan tas ir pieļaujams, ECB atkārtoti norāda, ka juridiskās noteiktības dēļ, kā arī, lai labāk nodrošinātu Latvijas Bankas finansiālo neatkarību, Latvijas Bankas maksimālo iemaksu valsts budžetā būtu vēlams noteikt kā vienu, fiksētu, likumā "Par Latvijas Banku" paredzētu procentuālo daļu no Latvijas Bankas gada peļņas. Vai arī, ja tiek paturēta pašreizējā divdaļīgā Latvijas Bankas peļņas sadales kopējās likmes aprēķināšanas metode, ECB iesaka, ņemot vērā Latvijas Bankas pienākumus saskaņā ar Līgumu un ECBS Statūtiem, par jebkurām izmaiņām Latvijas Bankas finanšu saistībās pret valsti lemt sadarbībā ar Latvijas Bankas padomi, ņemot vērā Latvijas Bankas īpašos uzdevumus[10].

2.2 *Latvijas Bankas prezidenta, prezidenta vietnieka un Latvijas Bankas padomes locekļu amata pilnvaru termiņš*

2.2.1. Saskaņā ar ECBS Statūtu 14.2. pantu NCB statūti cita starpā paredz, ka NCB vadītāja amata pilnvaru termiņš nav īsāks par pieciem gadiem. Personiskā neatkarība būtu apdraudēta, ja noteikumi, kas nodrošina centrālās bankas vadītāja amata pilnvaru termiņu un pamatojumu atbrīvošanai no amata, netiktu piemēroti citiem NCB lēmējinstitūciju locekļiem, kuri veic ar ECBS saistītu uzdevumu izpildi. Līdzīgu amata pilnvaru termiņa nodrošinājumu nosaka dažādas Līguma un Statūtu normas[11]. Grozot NCB statūtus, tiesību aktam, ar kuru tiek veikti grozījumi, jānodrošina centrālās bankas vadītāja un citu ar ECBS saistītu uzdevumu veikšanā iesaistītu lēmējinstitūciju locekļu amata pilnvaru termiņa aizsardzība[12]. Šajā kontekstā ECB atzinīgi vērtē likumprojekta pārejas noteikumus, kas nodrošina, ka Latvijas Bankas prezidents, prezidenta vietnieks un padomes locekļi paliek amatā līdz to sākotnējā sešu gadu amata pilnvaru termiņa beigām (vai līdz brīdim, kad Saeima ir atbrīvojusi tos no amata) saskaņā ar Līguma un ECBS Statūtu prasībām.

2.2.2. Attiecībā uz likumprojekta normu, kas paredz, ka viena un tā pati persona nedrīkst ieņemt Latvijas Bankas prezidenta, prezidenta vietnieka un padomes locekļa amatu ilgāk nekā divus termiņus pēc kārtas, ECB saprot, ka šī prasība neattiecas uz termiņiem, kuros amats ieņemts pirms likumprojekta stāšanās spēkā. Tas nozīmē, ka Latvijas Bankas padomes pašreizējie un iepriekšējie locekļi nākotnē varēs ieņemt amatu divus termiņus pēc kārtas un ka termiņi, kuros amats ieņemts

9 Sk. ECB 2018. gada konverģences ziņojuma 2.2.3. sadaļu.

10 Sk. Atzinuma CON/2009/53 3.3. punktu. Visi ECB atzinumi tiek publicēti ECB tīmekļa vietnē www.ecb.europa.eu.

11 Sk. ECB 2018. gada konverģences ziņojuma 2.2.3. sadaļu.

12 Sk. Atzinuma CON/2014/51 2.1. punktu un ECB 2018. gada konverģences ziņojuma 2.2.3. sadaļu.

pagātnē, nav iekļauti un netiek ņemti vērā, aprēķinot divu termiņu pēc kārtas ierobežojumu. ECB šo precizējumu vērtē atzinīgi no juridiskās noteiktības viedokļa[13].

2.3 Latvijas Bankas prezidenta, prezidenta vietnieka un Latvijas Bankas padomes locekļu atbrīvošanas no amata pamati

2.3.1. Likumā "Par Latvijas Banku"[14] pašlaik noteikts, ka Saeima var atbrīvot Latvijas Bankas prezidentu, prezidenta vietnieku un padomes locekli no amata, ja: i) ir saņemts viņa iesniegums par atkāpšanos no amata, ii) viņš ir izdarījis smagu pārkāpumu[15] ECBS Statūtu 14.2. panta izpratnē, vai iii) ir iestājies cits ECBS Statūtu 14.2. pantā noteiktais gadījums attiecībā uz atbrīvošanu no amata. ECB saprot, ka likumprojekts groza ii) un iii) punktu tikai tāpēc, lai tos apvienotu vienā normā, kurā noteikts, ka Latvijas Bankas prezidentu, prezidenta vietnieku un padomes locekli Saeima var atbrīvot no amata, ja viņš ir izdarījis smagu pārkāpumu vai vairs neatbilst nosacījumiem, kas vajadzīgi pienākumu veikšanai saskaņā ar ECBS Statūtu 14.2. pantu.

2.3.2. ECB atzinīgi vērtē šo tehnisko grozījumu. Kā minēts iepriekš tekstā, saskaņā ar ECBS Statūtu 14.2. pantu centrālās bankas vadītāju var atbrīvot no amata tikai tad, ja viņš vairs neatbilst nosacījumiem, kas vajadzīgi pienākumu veikšanai, vai ir izdarījis smagu pārkāpumu. Centrālās bankas vadītāja atbrīvošanas no amata nosacījumu pamatā esošie principi ir autonomi Savienības tiesību jēdzieni[16]. Šo principu piemērošana un interpretācija nav atkarīga no nacionālā konteksta neatkarīgi no tā, vai šie jēdzieni ir iestrādāti arī likumprojektā. Tāpēc likumprojekta norma par Latvijas Bankas prezidenta atbrīvošanu no amata ir saderīga ar ECBS Statūtiem, ciktāl tā atspoguļo ECBS Statūtu 14.2. panta formulējumu[17].

2.3.3. Visiem NCB lēmējinstitūciju locekļiem neatkarīgi jāīsteno pilnvaras un jāpilda uzdevumi un pienākumi, kas tiem uzticēti Līgumos un ECBS Statūtos[18]. Personiskā neatkarība būtu apdraudēta, ja noteikumi, kas nodrošina centrālo banku vadītāju amata pilnvaru termiņu un pamatojumu atbrīvošanai no amata, netiktu piemēroti arī citiem NCB lēmējinstitūciju locekļiem, kuri veic ar ECBS saistītu uzdevumu izpildi, jo īpaši, ja centrālās bankas vadītājs ir "pirmais starp līdzīgiem" kolēģiem ar vienādām balsstiesībām vai ja šie citi locekļi iesaistīti ar ECBS saistītu uzdevumu veikšanā[19]. Ņemot vērā, ka ar ECBS saistīto uzdevumu izpildē ir iesaistīts ne tikai Latvijas Bankas prezidents, bet arī prezidenta vietnieks un citi padomes locekļi, ECB atzinīgi vērtē to, ka likumprojekta normas, kas nodrošina amata pilnvaru termiņu, attiecas ne tikai uz prezidentu, bet arī uz pārējiem Latvijas Bankas padomes locekļiem, nodrošinot viņu neatkarību.

---

13 Sk. Atzinuma CON/2018/17 3.3.3. punktu.

14 Likuma "Par Latvijas Banku" 22. panta ceturtā daļa.

15 Likuma "Par Latvijas Banku" 22. panta piektā daļa paredz, ka likuma "Par Latvijas Banku" 22. panta ceturtās daļas 2. punktā minētajā gadījumā Saeima var lemt par Latvijas Bankas prezidenta, prezidenta vietnieka un padomes locekļa atbrīvošanu no amata pēc tam, kad ir stājies spēkā notiesājošs tiesas spriedums.

16 Sk. arī ģenerāladvokātes Kokotes secinājumus, 2018. gada 19. decembris, Rimšēvičs/Latvija, C-202/18, ECLI:EU:C:2018:1030, 77. punkts.

17 Sk. Atzinuma CON/2019/19 2.1.3. un 2.1.4. punktu.

18 LESD 130. pants un ECBS Statūtu 7. pants.

19 Sk. Atzinuma CON/2014/51 2.2. punktu, Atzinuma CON/2018/23 3.1.3. punktu, Atzinuma CON/2019/19 2.2. punktu un ECB 2018. gada konverģences ziņojuma 2.23. sadaļu.

2.4 *Latvijas Bankas valdes locekļu skaita samazinājums*

Latvijas Bankas valde ir Latvijas Bankas padomes iecelta izpildstruktūra, kura nodrošina Latvijas Bankas operatīvo vadību[20]. Latvijas Bankas valdes locekļi ir Latvijas Bankas centrālā aparāta darbinieki. Latvijas Bankas valde vada Latvijas Bankas darbu, īstenojot Latvijas Bankas padomes lēmumus[21]. Valdes priekšsēdētājs vada Latvijas Bankas darbu, īstenojot Latvijas Bankas padomes un valdes pieņemto lēmumu izpildi. Valdes priekšsēdētājs ir tiesīgs piedalīties Latvijas valdības sēdēs prezidenta pilnvarojumā vai viņa prombūtnes laikā, kā arī pārstāvēt Latvijas Bankas intereses[22]. ECB saprot, ka Latvijas Bankas padome ir tā Latvijas Bankas lēmējinstitūcija, kura ir iesaistīta ar ECBS saistīto uzdevumu izpildē[23]. Latvijas Bankas valde ir Latvijas Bankas izpildstruktūra, kura tikai īsteno Latvijas Bankas padomes lēmumus. Tādēļ ECB nav komentāru par likumprojekta normu, ar kuru samazina Latvijas Bankas valdes locekļu skaitu no 6 līdz 4 personām.

2.5 *Ierosinātais tiesību akts par jaunu Latvijas Bankas pārvaldes struktūru un FKTK pievienošanu Latvijas Bankai*

ECB saprot, ka likumprojekts nosaka, ka Latvijas valdība līdz 2020. gada 31. oktobrim iesniedz Saeimai likumprojektu par jaunu Latvijas Bankas pārvaldes struktūru un FKTK pievienošanu Latvijas Bankai. ECB saprot, ka Latvijas iestādes saskaņā ar Līguma 127. panta 4. punktu savlaicīgi apspriedīsies ar ECB par šādu tiesību akta projektu, kas ir ECB kompetencē.

Šo atzinumu publicēs ECB interneta vietnē.

Frankfurtē pie Mainas, 2019. gada 25. oktobrī

[parakstīts]

ECB prezidents

Mario DRAGHI

20 Likuma "Par Latvijas Banku" 23. pants.

21 Likuma "Par Latvijas Banku" 27. pants.

22 Likuma "Par Latvijas Banku" 29. pants.

23 Likuma "Par Latvijas Banku" 26. pants nosaka, ka Latvijas Bankas padome Latvijas Bankas vārdā pieņem lēmumus, kas nepieciešami Latvijas Bankas uzdevumu izpildei, tai skaitā piedaloties Eiropas Centrālo banku sistēmas uzdevumu izpildē.